

О. В. Сторчило, В. К. Напханюк, О. А. Багірова

ФАРМАКОКОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ТРАНСПОРТУ ГЛІЦИНУ В ТОНКІЙ КИШЦІ НАЩАДКІВ ОПРОМІНЕНИХ ТВАРИН

Одеський державний медичний університет

Вступ

Застосування переважної більшості лікувальних препаратів рослинного походження потребує суворо диференційованого підходу, бо при тривалому використанні вони проявляють суттєві побічні ефекти або навіть є дуже отруйними [1; 2]. Деякі з них можуть взаємодіяти з компонентами їжі, тобто справляють фотосенсибілізуючі, гормоноподібні та інші небажані впливи, змінюючи швидкість та співвідношення гідролізу та транспорту нутрієнтів. І, насамкінець, виявилось, що деякі рослинні препарати несумісні з синтетичними фармпрепаратами, оскільки вони змінюють зв'язування їх у тонкій кишці білками та біотрансформацію останніх мікросомальними ферментами печінки [3]. Разом із тим застосування рослинних препаратів не перестає бути привабливим, бо навіть компоненти рослинної їжі за умов їх вірного використання є ефективними засобами фармакокорекції.

Метою нашого дослідження став пошук ефективного, безпечного комплексного соціально доступного препарату, здатного відновлювати функції тонкої кишки в умовах значних порушень метаболічних процесів. Пошук такого препарату є особливо актуальним для фармакокорекції таких зрушень у дітей — нащадків опромінених батьків — ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС.

Матеріали та методи дослідження

Досліди проведені на дво-місячних щурятах — самцях лінії Вістар, що утримувалися на стандартному раціоні віварію і були позбавлені їжі протягом 18–24 год перед експериментом. У дослідках було використано кілька груп тварин:

- 1 — інтактні щурята;
- 2 — нащадки самців, опромінених у дозі 0,5 Гр (F_1);
- 3 — нащадки від F_1 (тобто F_2).

Акумуляуючий препарат слизової оболонки (АПС) готували за методом О. М. Уголева і співавторів [4]. Субстратом був 10 ммоль/л розчин гліцину, приготовлений на розчині Рінгера рН=7,4.

Інкубували АПС протягом 1 год при $t=37^\circ\text{C}$ в оксигенованому середовищі. У контрольних групах АПС як інкубаційне середовище використовували 10 ммоль/л розчин гліцину, в інших групах до нього додавали висушений водноспиртовий екстракт плодів розторопші плямистої *Silybum marianum* (L.) Gaertner або квіток календули (*Calendula officinalis* L.), виготовлені за методом [5], або легалон (70 мг/120 мл розчину субстрату) відповідно. Концентрацію гліцину визначали за методом О. М. Уголева і Н. М. Тимофєєвої [6] колориметрично на КФК-2МП, $\lambda=540$ нм.

Статистичну обробку отриманих даних проводили за програмою "Primer Biostatistics".

Результати дослідження та їх обговорення

У контрольній групі АПС тонкої кишки дво-місячних інтактних щурят виявлена висока активність транспорту гліцину (більш ніж 5-кратне накопичення в кишкових препаратах). Ці показники є суттєво вищими, ніж отримані раніше для дорослих тварин [7], що зумовлене підвищеною потребою тварин у пластичному матеріалі в період активного росту [8].

У групі інтактних тварин присутність в інкубаційному середовищі як екстракту розторопші, так і легалону не справляла статистично значущого впливу на транспорт гліцину в АПС, тимчасом як екстракт календули знижував цей показник на 36,5 % ($P=0,005$) порівняно з рівнем акумуляції гліцину в контрольній групі АПС.

Слід зазначити, що в контрольній групі АПС нащадків опромінених самців F_1 рівень акумуляції гліцину на 23 % ($P=0,015$) перевищував показник у відповідній групі інтактних щурят, можливо, внаслідок гормезису. На фоні високого рівня транспорту гліцину екстракт розторопші та легалон справляли у щурят F_1 вірогідний гальмівний вплив на 14,6 і 25,8 % ($P=0,011$ і $P=0,013$) відповідно. Екстракт календули виявляв на транспорт гліцину у кишкові препарати щурят F_1 вдвічі менший (проте вірогідний) гальмівний вплив — 14,6 % ($P=0,021$) порівняно з таким в інтактних тварин.

Привертає увагу відсутність відмінностей між рівнями активності транспортних систем для гліцину в контрольних групах АПС нащадків опроміненних тварин обох поколінь (F_1 і F_2). Він є однаково вищим за рівень контрольної групи АПС інтактних тварин, хоча маса тварин F_2 практично вдвічі нижча від маси щурят F_1 . З цього випливає, що порушення метаболізму у тварин F_2 є настільки суттєвими, що організм неспроможний їх компенсувати навіть за рахунок підвищення рівня активності транспортних систем ентероцитів на 23 % ($(73,17 \pm 3,58)$ ммоль/л порівняно з $(56,78 \pm 4,84)$ ммоль/л; $P=0,036$; таблиця). На фоні такої ситуації дуже цікавим є отриманий нами стимулювальний вплив екстракту розторопші на активність транспортних систем для гліцину в АПС щурят F_2 (на 18,6 %; $P=0,047$). При цьому легалон справляв незмінний гальмівний вплив на транспорт гліцину і перевищував свій ефект в аналогічній групі АПС щурят F_1 (29,5 %; $P=0,01$).

Вельми суттєвим був і стабільний гальмівний вплив екстракту календули на транспорт гліцину в АПС щурят F_2 (на 40,5 %), значно перевищуючи свій ефект, отриманий на АПС від щурят F_1 (див. таблицю).

Таким чином, екстракт розторопші проявляє стимулювальні властивості на транспортні системи ентероцитів для гліцину лише на фоні ка-

тастрофічних метаболічних зрушень. Досі за час багаторічної (понад 20 років) експериментальної роботи *in vitro* з методикою АПС жодного разу нами не було зафіксовано стимулювального впливу на транспортні системи ентероцитів ані рослинних екстрактів, ані синтетичних фармпрепаратів за умов їх присутності в інкубаційному середовищі, тобто всі ці агенти справляли тільки гальмівний ефект [3; 9]. За умов *in vitro* гідролітичні та транспортні системи ентероцитів працюють на верхній межі своїх можливостей через відсутність регулювального впливу нейрогуморальної системи. Через це вважалося, що вплив хімічних факторів *in vitro* може бути спрямований тільки в бік обмеження максимальної активності функцій транспортних систем ентероцитів [9].

Проте високий рівень транспортної активності АПС залежить також і від рівня проведення препаративних процедур і створення максимально сприятливих експериментальних умов для їх функціонування [10]. Це дає підстави вважати, що сумарний екстракт розторопші створює саме такі умови для функціонування АПС для тварин із суттєвими патологічними порушеннями асиміляції, мабуть, завдяки вмісту поліненасичених жирних кислот, деяких білків, водо- та жиророзчинних вітамінів, силімарину. Необхідно зауважити, що легалон, який та-

кож містить силімарин (силібінін у плодovому екстракті розторопші плямистої у співвідношенні 1 : 3), справляв протилежний ефект — його присутність в інкубаційному середовищі гальмувала транспорт гліцину в АПС щурят F_2 на 29,5 % ($P=0,01$) (див. таблицю), тому легалон виявився непридатним для корекції порушень асиміляції гліцину у щурят F_2 .

Таким чином, спосіб екстракції речовин, який дає змогу отримувати одночасно водо- і жиророзчинні активні компоненти, дозволив створити екстракт плодів розторопші плямистої, який виявився ефективним у корекції метаболічних зрушень у нащадків опроміненних тварин. Ці дані можуть бути корисними при розробці методів корекції та терапії порушень функціонального стану тонкої кишки.

Існують дані про те, що іноді виразні ефекти, отримані за умов *in vitro*, не завжди відтворюються в експериментах на цілісному організмі *in vivo* [3]. Так, майже 70-відсотковий гальмівний вплив папаверину на транспорт глюкози, отриманий за умов *in vitro*, не відтворювався в експериментах на функціонуючій ділянці тонкої кишки щурів *in vivo*. Водночас гальмівний вплив екстракту чорного чаю на транспорт глюкози спостерігався в експериментах як *in vitro*, так і *in vivo* [там же]. Тому наступним кроком досліджень має бути перевірка відтворюваності от-

Таблиця

Акумуляція гліцину з його 10 ммоль/л розчину препаратами слизової оболонки тонкої кишки щурів у присутності легалону й екстрактів плодів розторопші плямистої та квіток календули, $M \pm m$, ммоль/(л·мг) вологої маси препарату

Група	Маса, г	Субстрат			
		Гліцин	Гліцин + розторопша	Гліцин + календула	Гліцин + легалон
		1	2	3	4
Інтактні тварини, n=5	55,00±2,57	56,78±4,84	47,33±2,69	36,01±2,53 $P_{1-3} = 0,005$	46,74±4,02
Нащадки F_1 , n=5	69,40±4,45	73,83±2,92	60,77±2,69 $P_{1-2} = 0,01$	63,05±2,38 $P_{1-3} = 0,021$	54,76±5,25 $P_{1-4} = 0,013$
Нащадки F_2 , n=4	35,65±1,46	73,17±3,58	89,92±7,80 $P_{1-2} = 0,047$	43,50±2,27 $P_{1-3} = 0,001$	52,69±3,11 $P_{1-4} = 0,01$

риманих нами ефектів на цілісному організмі *in vivo*.

Висновки

1. Присутність в інкубаційному середовищі як екстракту плодів розторопші плямистої, так і легалону не впливала на активність транспортної системи ентероцитів для гліцину в АПС від інтактних двомісячних щурят. Натомість присутність екстракту квіток календули вірогідно гальмувала транспорт гліцину в кишкові препарати на 36,5 %.

2. У нащадків групи F_1 присутність в інкубаційному середовищі екстракту розторопші вірогідно знижувала акумуляцію гліцину в кишкові препарати на 17,7 %, тимчасом як вірогідний гальмівний вплив легалону досягав 25,8 %. Екстракт календули вірогідно гальмував транспорт гліцину в кишкові препарати лише на 14,6 %.

3. Показники транспорту гліцину в контрольних групах АПС тонкої кишки від нащадків F_1 і F_2 майже не відрізнялися, проте маса тіла тварин групи F_2 була вірогідно нижчою, ніж у тварин F_1 — майже вдвічі.

4. У нащадків групи F_2 присутність екстракту календули в інкубаційному середовищі справляла вірогідний гальмівний

вплив (40,5 %) — у 1,5 рази більший, ніж у тварин F_1 , і близький до такого у інтактних щурят.

5. Присутність екстракту розторопші в інкубаційному середовищі вірогідно стимулювала транспорт гліцину в АПС тонкої кишки щурят F_2 (на 18,6 %), натомість присутність легалону вірогідно гальмувала його на 29,5 % — майже так само, як у щурят F_1 . Таким чином, спрямованість ефектів цих препаратів виявилася протилежною, незважаючи на те, що обидва препарати містять силімарин як головний діючий чинник.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гриффит Винтер*. Витаміни, трави, мінерали і пищевые добавки: Справочник. — М.: ФАИР-Пресс, 2000. — 105 с.

2. *К проблеме безопасности биологически активных добавок к пище, содержащих компоненты растительного происхождения* / В. Г. Кукес, В. М. Булаев, Д. А. Сычев, Е. В. Ших // Вопросы питания. — 2005. — № 4. — С. 22-26.

3. *Гурман Э. Г., Багирова Е. А., Сторчило О. В.* Влияние экстрактов пищевых и лекарственных трав на гидролиз и транспорт сахаров в тонкой кишке при различных экспериментальных условиях // Физиол. журн. им. И. М. Сеченова. — 1992. — Т. 78, № 8. — С. 109-116.

4. *Уголев А. М., Жигуре Д. Р., Нуркс Е. Е.* Аккумулярующий препа-

рат слизистой — новый метод исследования начальных этапов переноса веществ через кишечную стенку // Физиол. журн. СССР. — 1970. — Т. 56, N 11. — С. 1638-1641.

5. *Сторчило О. В., Напханюк В. К., Багирова О. А.* Способ коррекции функционального stanu транспортных систем тонкой кишки // Декларация патента на полезную модель. — (11) 10460. — (51) 7 A61K35/78, A61P1/00. — (46). 15.11.2005. Бюл. № 11.

6. *Уголев А. М., Тимофеева Н. М.* Определение пептидазной активности // Исследование пищеварительного аппарата у человека. — Л.: Наука, 1969. — С. 178-181.

7. *Влияние растительных экстрактов на транспорт глицина аккумулярующими препаратами слизистой тонкой кишки крыс* / О. В. Сторчило, В. К. Напханюк, Е. А. Багирова, А. Г. Васильева // Вісник мор. медицини. — 2004. — № 2. — С. 68-72.

8. *Сторчило О. В., Напханюк В. К., Багирова О. А.* Особенности транспорта вільного і «пептидного» гліцину в присутності вуглеводних субстратів у тонкій кишці щурів *in vitro* // Одес. мед. журнал. — 2005. — № 1 (87). — С. 29-32.

9. *Багирова О. А.* Гальмівний вплив природних і синтетичних ароматичних гетероциклічних сполук на транспорт вуглеводів в препаратах тонкої кишки пацюків: Автореф. дис. ... канд. біол. наук. — Одеса, 1992. — 22 с.

10. *Громова Л. В., Груздков А. А.* Кинетический анализ всасывания глицина и глицил-глицина в тонкой кишке крыс в условиях хронического опыта // Рос. физиол. журн. им. И. М. Сеченова. — 2003. — Т. 89, № 2. — С. 173-183.

УДК 612.014.482.4/616.316;575.322

С. А. Шнайдер

АКТИВНІСТЬ РНКаз ПІДЩЕЛЕПНИХ СЛИННИХ ЗАЛОЗ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ОНТОГЕНЕЗУ ЩУРІВ, ОТРИМАНІХ ВІД ОПРОМІНЕНИХ ПОПЕРЕДНИКІВ

Одеський державний медичний університет

Аварія на Чорнобильській АЕС була однією з найбільших техногенних катастроф ХХ ст., яка призвела до радіонуклідного забруднення чималі території України, Росії та

Білорусії, а також погіршення на цих землях екології. Безумовно, що такі зміни екологічної ситуації негативно позначилися на здоров'ї населення і спричинили збільшення со-

матичної патології у дорослих і дітей, яка торкалась усіх систем організму, і в тому числі шлунково-кишкового тракту [1]. Окрім цього, встановлено [2], що загальне й інкорпороване

